ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ ANTONIO SAGGIO

της 27ης Ιανουαρίου 2000 *

1. Με διάταξη της 17ης Ιουλίου 1998 το College van Beroep voor het Bedrijfsleven (Κάτω Χώρες) υπέβαλε στο Δικαστήριο τέσσερα προδικαστικά ερωτήματα ως προς τις οδηγίες του Συμβουλίου 88/407/ΕΟΚ, της 14ης Ιουνίου 1988, για τον καθορισμό των απαιτήσεων υγειονομικού ελέγχου που ισχύουν στις ενδοκοινοτικές συναλλαγές και στις εισαγωγές κατεψυγμένου σπέρματος βοοειδών [1], και 93/60/ΕΟΚ, της 30ής Ιουνίου 1993, η οποία τροποποιεί την οδηγία 88/407 και διευρύνει το πεδίο εφαρμογής της προκειμένου αυτό να καλύπτει και το νωπό σπέρμα βοοειδών [2]. Τα ερωτήματα αυτά υποβλήθηκαν από ολλανδικό δικαστήριο, το College van Beroep voor het Bedrijfsleven, στο πλαίσιο προσφυγής της KVS International BV (στο εξής: KVS) κατά της αρνήσεως του Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (Υπουργού Γεωργίας, Περιβάλλοντος και Αλιείας, στο εξής: ολλανδικό Υπουργείο Γεωργίας) να χορηγήσει πιστοποιητικό εξαγωγής προς άλλα κράτη μέλη για το κατεψυγμένο σπέρμα προελεύσεως του ταύρου «If de Focant».

Οι σχετικές κοινοτικές διατάξεις

2. Η οδηγία 88/407 καθορίζει τις απαιτήσεις υγειονομικού ελέγχου που ισχύουν για το ενδοκοινοτικό εμπόριο και τις εισαγωγές κατεψυγμένου σπέρματος βοοειδών.

3. Στην τέταρτη αιτιολογική της σκέψη εκτίθεται ότι, «για τις ενδοκοινοτικές συναλλαγές σπέρματος, το κράτος μέλος στο οποίο συλλέγεται το σπέρμα πρέπει να υποχρεωθεί να εγγυηθεί ότι το σπέρμα συνελέγη και απετέλεσε αντικείμενο κατεργασίας σε κέντρα συλλογής εγκεκριμένα και ελεγχόμενα, ότι προέρχεται από ζώα των οποίων η υγειονομική κατάσταση είναι τέτοια ώστε να απομακρύνονται οι κίνδυνοι μεταδόσεως των ασθενειών των ζώων, ότι συνελέγη, κατεργάσθηκε και μεταφέρθηκε σύμφωνα με κανόνες που επιτρέπουν τη διατήρηση της καταστάσεώς του από υγειονομική άποψη και ότι συνοδεύεται από υγειονομικό πιστοποιητικό κατά τη μεταφορά του προς τη χώρα προορισμού, ώστε να εξασφαλίζεται η τήρηση των εγγυήσεων αυτών».

4. Το άρθρο 3 ορίζει: «Κάθε κράτος μέλος μεριμνά ώστε να αποστέλλεται από την επικράτειά του στην επικράτεια άλλου κράτους μέλους αποκλειστικά και μόνο σπέρμα που πληροί τους ακόλουθους γενικούς όρους: [...] β) πρέπει να έχει συλλεγεί από βοοειδή των οποίων η κατάσταση της υγείας είναι σύμφωνη με το παράρτημα Β [...]».

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ιταλική.

1 — ΕΕ L 194, σ. 10.

2 — ΕΕ L 186, σ. 28.

5. Το παράρτημα Β της εν λόγω οδηγίας καθορίζει τις προϋποθέσεις που τα βοοειδή πρέπει να πληρούν για να μπορέσουν να εισαχθούν σε εγκεκριμένα κέντρα συλλογής σπέρματος καθώς και τις συνήθεις εξετάσεις και τη συνήθη φαρμακευτική αγωγή που πρέπει να γίνεται στα ζώα κατά την παραμονή τους στα κέντρα αυτά. Κατά το κεφάλαιο 1, σημείο 1, στοιχείο β', «Τα βοοειδή που εισέρχονται σε κέντρα συλλογής σπέρματος πρέπει:

[...]

β) πριν από την είσοδό τους στο χώρο απομόνωσης που αναφέρεται στο προαναφερθέν στοιχείο α', να έχουν ληφθεί από αγέλες που ικανοποιούν τους ακόλουθους όρους:

i) αναγνωρίζονται επίσημα ως απαλλαγμένες από φυματίωση,

ii) αναγνωρίζονται, επίσημα ή όχι, ως απαλλαγμένες από βρουκέλλωση.

Τα ζώα δεν μπορούν να έχουν μείνει προηγουμένως σε άλλες αγέλες, υποδεέστερου καθεστώτος, όσον αφορά τον υγειονομικό χαρακτηρισμό τους».

6. Το άρθρο 6, παράγραφος 1, ορίζει ότι: «Τα κράτη μέλη εξαρτούν την εισαγωγή σπέρματος από την προσκόμιση υγειονομικού πιστοποιητικού το οποίο συντάσσεται από επίσημο κτηνίατρο του κράτους μέλους συλλογής, σύμφωνα με το παράρτημα Δ».

7. Για τη θέση σε ισχύ των πιο πάνω διατάξεων προβλέφθηκε μια μεταβατική περίοδος. Κατά τη δέκατη τρίτη αιτιολογική σκέψη, «η [...] οδηγία δεν παραβλάπτει το εμπόριο σπέρματος, που έχει παραχθεί πριν από την ημερομηνία κατά την οποία τα κράτη μέλη πρέπει να συμμορφωθούν προς αυτή». Συναφώς, το άρθρο 20 ορίζει ότι «η [...] οδηγία δεν ισχύει για το σπέρμα που συλλέγεται και υπόκειται σε επεξεργασία σε κράτος μέλος πριν από την 1η Ιανουαρίου 1989».

8. Το 1993, η οδηγία 88/407 τροποποιήθηκε από την οδηγία 93/60 [3]. Η τελευταία, στην τέταρτη αιτιολογική της σκέψη, υπογραμμίζει ότι «κρίνεται σκόπιμο να γίνουν περαιτέρω τροποποιήσεις στην [...] οδηγία, προκειμένου να διασαφηνιστούν ορισμένα θέματα και να ληφθεί υπόψη η πρόοδος όσον αφορά τις τεχνικές γνώσεις, ιδίως σχετικά με τη θεραπευτική αγωγή των ταύρων εναντίον της λεπτοσπείρωσης, καθώς και να ευθυγραμμιστούν οι κανόνες για τη βρουκέλλωση, τη φυματίωση και τη λεύκωση με τους κανόνες που έχουν θεσπιστεί στην οδηγία 64/432/ΕΟΚ» [4].

3 — Η οδηγία αυτή έχει προαναφερθεί.

4 — Οδηγία του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 1964, περί προβλημάτων υγειονομικού ελέγχου στον τομέα των ενδοκοινοτικών συναλλαγών βοοειδών και χοιροειδών (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/001, σ. 108), η τελευταία τροποποίηση της οποίας έγινε με την οδηγία 92/102/ΕΟΚ, της 27ης Νοεμβρίου 1992, για την αναγνώριση και την καταγραφή των ζώων (ΕΕ L 355, σ. 32).

9. Οι μεταβολές που η οδηγία 93/60 επέφερε στις διατάξεις περί των προϋποθέσεων εισαγωγής των ζώων στα εγκεκριμένα κέντρα συλλογής σπέρματος περιλαμβάνονται στο άρθρο 1, σημείο 8, κατά το οποίο: «Στο παράρτημα Β, κεφάλαιο Ι, σημείο 1, στοιχείο β', το πρώτο εδάφιο αντικαθίσταται από το ακόλουθο κείμενο: πριν από την είσοδό τους στον χώρο απομόνωσης που αναφέρεται στο στοιχείο α', να έχουν ληφθεί από αγέλες οι οποίες να έχουν αναγνωριστεί επίσημα ως απαλλαγμένες από φυματίωση και βρουκέλλωση, σύμφωνα με την οδηγία 64/432/ΕΟΚ» [5].

Ιδιαιτέρως σημαντική για την παρούσα υπόθεση είναι η αλλαγή που έγινε στην τελευταία περίοδο του στοιχείου β', η οποία υπό τη νέα οδηγία ορίζει: «Δεν επιτρέπεται τα ζώα αυτά να έχουν παραμείνει προηγουμένως σε μία ή περισσότερες αγέλες υποδεέστερου καθεστώτος».

10. Η οδηγία 93/60 δεν προβλέπει μεταβατική περίοδο. Απλώς ορίζει, στο άρθρο της 3, ότι τα κράτη μέλη θέτουν σε ισχύ τις αναγκαίες διατάξεις για να συμμορφωθούν προς αυτήν πριν από την 1η Ιουλίου 1994.

Οι σχετικές εθνικές διατάξεις

11. Η σχετική ολλανδική ρύθμιση περιλαμβάνεται στην ουσία σε τρία νομοθετήματα: στον Gezondheids- en welzijnswet voor dieren (νόμο περί υγείας και ευζωίας των ζώων), στο Besluit uitvoer dieren en producten van dierlijke oorsprong (διάταγμα περί εξαγωγής ζώων και προϊόντων ζωικής προελεύσεως) και τέλος στον Regeling handel levende dieren en levende producten (κανονισμό περί του εμπορίου ζώντων ζώων και ζώντων προϊόντων). Από τα νομοθετήματα αυτά προκύπτει ότι το σπέρμα βοοειδών μπορεί να εξαχθεί σε άλλο κράτος μέλος της Κοινότητας μόνον αν συνοδεύεται με πιστοποιητικό το οποίο χορηγείται κατόπιν εξετάσεως που γίνεται με πρωτοβουλία της εθνικής αρχής και από το οποίο προκύπτει ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 3, στοιχεία β' και γ', της οδηγίας 88/407.

5 — Θεωρώ σκόπιμο να διευκρινίσω ότι η οδηγία 64/432, στο παράρτημά της Α, ορίζει μεταξύ άλλων τί νοείται ως βόειο ζωικό κεφάλαιο «επίσημα απαλλαγμένο βρουκελλώσεως». Κατά το μέρος ΙΙ, Α, σημείο 2, του παραρτήματος αυτού, ως «επίσημα απαλλαγμένο βρουκελλώσεως» νοείται το βόειο ζωικό κεφάλαιο στο οποίο: «α) δεν ευρίσκονται βοοειδή εμβολιασμένα κατά της βρουκελλώσεως διά ζώντος εμβολίου· β) όλα τα βοοειδή είναι απαλλαγμένα κλινικών ενδείξεων βρουκελλώσεως πριν τουλάχιστον 6 μήνες· γ) όλα τα βοοειδή άνω των 12 μηνών: αα) έχουν παρουσιάσει, με την ευκαιρία δύο δοκιμών οροσυγκολλήσεως που έχουν διενεργηθεί επίσημα σε διάστημα 6 μηνών και σύμφωνα με τις διατάξεις του παραρτήματος Γ, βρουκελλικό τίτλο κατώτερο των 30 ΔΜ συγκολλητινογόνων ανά χιλιοστόλιτρο. Η πρώτη δοκιμή οροσυγκολλήσεως δύναται να αντικαθίσταται από τρεις δοκιμές του δακτυλίου (ring test) οι οποίες διενεργούνται σε διάστημα 3 μηνών, υπό τον όρο, εντούτοις, ότι η δεύτερη δοκιμή οροσυγκολλήσεως διενεργείται σε 6 εβδομάδες τουλάχιστον μετά την τρίτη δοκιμή του δακτυλίου· ββ) ελέγχονται ετησίως για να προσδιορίζεται η απουσία βρουκελλώσεως με τρεις δοκιμές του δακτυλίου που διενεργούνται σε διάστημα τουλάχιστον 3 μηνών ή δύο δοκιμών δακτυλίου και μιας δοκιμής οροσυγκολλήσεως οι οποίες διενεργούνται σε διάστημα τουλάχιστον 3 μηνών· όταν η χρήση της δοκιμής του δακτυλίου δεν είναι δυνατή, δύνανται να γίνουν ετησίως δύο δοκιμές οροσυγκολλήσεως απέχουσες μεταξύ τους 6 μήνες. Στα κράτη μέλη στα οποία το σύνολο του βοείου ζωικού κεφαλαίου ευρίσκεται υπό επίσημο κτηνιατρικό έλεγχο και δεν παρουσιάζει ποσοστό μολύνσεως εκ βρουκελλώσεως ανώτερο του 1 % είναι αρκετό να διενεργούνται ετησίως δύο δοκιμές του δακτυλίου οι οποίες πρέπει να αντικαθίστανται (εφόσον δεν δύνανται να πραγματοποιηθούν) από μία δοκιμή οροσυγκολλήσεως· δ) κανένα βοοειδές δεν εισήχθη άνευ βεβαιώσεως επισήμου κτηνιάτρου που πιστοποιεί ότι αυτό παρουσίασε κατά τη δοκιμή οροσυγκολλήσεως, η οποία διενεργήθηκε τουλάχιστον 30 ημέρες προ της εισαγωγής στον πληθυσμό, βρουκελλικό τίτλο κατώτερο των 30 ΔΜ συγκολλητινογόνων ανά χιλιοστόλιτρο και επί πλέον ότι προέρχεται από βόειο ζωικό κεφάλαιο επίσημα απαλλαγμένο βρουκελλώσεως». Κατά το σημείο 3 του ίδιου παραρτήματος, ως «απαλλαγμένο βρουκελλώσεως» θεωρείται το βόειο ζωικό κεφάλαιο στο οποίο: «α) εν τούτοις, κατά παρέκκλιση του σημείου 2, στοιχείο α', τα βοοειδή μεταξύ 5 και 8 μηνών εμβολιάζονται αποκλειστικά διά ζώντος εμβολίου Buck 19· β) όλα τα βοοειδή ανταποκρίνονται στους όρους που προβλέπονται στο σημείο 2, στοιχεία β', γ' και δ', των βοοειδών ηλικίας μικροτέρας των 30 μηνών, δυναμένων εντούτοις να παρουσιάζουν βρουκελλικό τίτλο ίσο ή ανώτερο των 30 ΔΜ συγκολλητινογόνων ανά χιλιοστόλιτρο αλλά κατώτερο των 80 ΔΜ συγκολλητινογόνων ανά χιλιοστόλιτρο, εφόσον η εκτροπή του συμπληρώματος είναι αρνητική».

Τα πραγματικά περιστατικά και τα προδικαστικά ερωτήματα

12. Η KVS, προσφεύγουσα της κύριας δίκης, διαχειρίζεται στις Κάτω Χώρες κέντρο τεχνητής γονιμοποιήσεως, το οποίο, από τις 16 Μαΐου 1992, είναι επίσημα εγκεκριμένο από την Ευρωπαϊκή Ένωση ως κέντρο συλλογής σπέρματος. Προηγουμένως, ήταν εγκεκριμένο μόνο σε εθνικό επίπεδο.

13. Το 1991, η KVS εισήγαγε από το Βέλγιο τον ταύρο αναπαραγωγής «If de Focant» για να τον εντάξει στο κέντρο της. Ο ταύρος αυτός προερχόταν από την αγέλη του E. Detal. Ο ταύρος γεννήθηκε στην αγέλη αυτή, το 1988, και έμεινε συνεχώς εκεί μέχρι τη μεταφορά του στο κέντρο συλλογής σπέρματος.

Κατά τη γέννηση του «If de Focant», η αγέλη του E. Detal θεωρούνταν από τις βελγικές αρχές ως «εστία βρουκελλώσεως», καθόσον βρισκόταν σε ζώνη όπου λυμαινόταν η βρουκέλλωση. Όμως, την 1η Ιανουαρίου 1990 αναγνωρίστηκε στην αγέλη αυτή το καθεστώς της «επίσημα απαλλαγμένης από βρουκέλλωση». Αυτό ήταν το καθεστώς της όταν ο «If de Focant» εισήχθη στις Κάτω Χώρες.

14. Η εισαγωγή του βελγικού ταύρου στο ολλανδικό κέντρο συλλογής σπέρματος κατέστη το αντικείμενο αντιπαραθέσεως μεταξύ των αρμοδίων αρχών των δύο χωρών. Στις 16 Δεκεμβρίου 1991 η βελγική κτηνιατρική επιθεώρηση απέστειλε έγγραφο στη Rijksdienst voor de Keuring van vee en Vlees (RVV) (ολλανδική υπηρεσία ελέγχου αγελαίων ζώων και κρέατος) με το οποίο αντιτάχθηκε στην εισαγωγή στο πιο πάνω κέντρο υποστηρίζοντας ότι η αγέλη στην οποία ο ταύρος γεννήθηκε και έμεινε υπήρξε, για κάποιο χρονικό διάστημα, εστία βρουκελλώσεως. Κατά τη βελγική κτηνιατρική επιθεώρηση, λόγω του γεγονότος αυτού ο «If de Focant» δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις της οδηγίας 88/407 για την εισαγωγή σε επίσημα εγκεκριμένο από την Ευρωπαϊκή Ένωση κέντρο συλλογής σπέρματος· τούτο δε, κατά την άποψη της βελγικής κτηνιατρικής επιθεωρήσεως, καθόσον οι διατάξεις του παραρτήματος Β, κεφάλαιο Ι, σημείο 1, στοιχείο β', της οδηγίας αυτής έπρεπε να ερμηνευθούν κατά τρόπον ώστε να αποκλειστεί κάθε υγειονομικός κίνδυνος, και ειδικότερα ο δυνητικός κίνδυνος που απέρρεε από ταύρο αναπαραγωγής ο οποίος για ένα διάστημα της ζωής του ανήκε σε «μη χαρακτηρισμένη αγέλη», πράγμα που σήμαινε ότι δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις της κοινοτικής ρυθμίσεως.

15. Η ερμηνεία αυτή δεν έγινε δεκτή από τη Διεύθυνση δικαστικών υποθέσεων και επαγγελματικών οργανώσεων του ολλανδικού Υπουργείου Γεωργίας. Τον Μάρτιο του 1992, η διεύθυνση αυτή αναγνώρισε τη νομιμότητα της εισαγωγής του «If de Focant» στο κέντρο συλλογής σπέρματος, καθόσον, κατά την άποψή της, τηρήθηκαν πλήρως οι προϋποθέσεις της κοινοτικής ρυθμίσεως, και ειδικότερα του παραρτήματος Β της οδηγίας 88/407. Συγκεκριμένα, κατά την ολλανδική αυτή υπηρεσία, επαρκούσε το γεγονός ότι, κατά το χρονικό σημείο εισαγωγής του ταύρου στο κέντρο συλλογής σπέρματος, ο ταύρος προερχόταν από αγέλη στην οποία είχε αναγνωριστεί το καθεστώς της «επίσημα απαλλαγμένης από βρουκέλλωση». Κάθε άλλο καθεστώς που η ίδια αγέλη είχε ενδεχομένως κατά το παρελθόν δεν είχε καμία σημασία.

16. Όταν τους αντιτάχθηκε η άποψη αυτή, οι βελγικές κτηνιατρικές αρχές απευθύνθηκαν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Αυτή όμως, με έγγραφο της 23ης Νοεμβρίου 1992, στην ουσία δέχθηκε την προτεινόμενη από την ολλανδική υπηρεσία ερμηνεία της κοινοτικής ρυθμίσεως, υποστηρίζοντας ότι, και κατά την άποψή της, έχουν τηρηθεί οι προϋποθέσεις του παραρτήματος Β της οδηγίας 88/407. Η Επιτροπή προσέθεσε ότι το 1992, κατά τη διαδικασία της επίσημης εγκρίσεως του κέντρου συλλογής σπέρματος, ο «If de Focant» υποβλήθηκε για την ανίχνευση βρουκελλώσεως σε διάφορες εξετάσεις οι οποίες είχαν όλες αρνητικά αποτελέσματα. Κατά συνέπεια, έπρεπε να συναχθεί ότι ο εν λόγω ταύρος δεν συνεπαγόταν κίνδυνο μεταδόσεως της νόσου αυτής, οπότε η εισαγωγή του στο κέντρο ήταν καθ' όλα νόμιμη.

Στις 28 Ιουνίου 1993, δύο μέρες πριν από την έκδοση της οδηγίας 93/60, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή άλλαξε γνώμη. Σε έγγραφό της προς τη βελγική νόμιμη αντιπροσωπεία στις Βρυξέλλες ισχυρίστηκε ότι το σπέρμα ταύρου ο οποίος γεννήθηκε σε εστία βρουκελλώσεως δεν μπορεί να καταστεί αντικείμενο του ενδοκοινοτικού εμπορίου.

17. Βάσει του εγγράφου αυτού, στις 2 Αυγούστου 1993 η κτηνιατρική επιθεώρηση του βελγικού Υπουργείου Γεωργίας απευθύνθηκε εκ νέου στην ανάλογη ολλανδική υπηρεσία ζητώντας να εγκαταλείψει ο εν λόγω ταύρος το κέντρο συλλογής σπέρματος και να ληφθούν τα αναγκαία μέτρα προκειμένου το σπέρμα του να μη τίθεται πλέον στο ενδοκοινοτικό εμπόριο.

18. Ο «If de Focant» εσφάγη τον Νοέμβριο του 1993 κατόπιν εξαρθρώσεως ισχίου. Στις 7 Ιουνίου 1996 η KVS ζήτησε από την ολλανδική εθνική υπηρεσία ελέγχου αγελαίων ζώων πιστοποιητικό για την εξαγωγή στο Βέλγιο και στη Γαλλία κατεψυγμένου σπέρματος του εν λόγω ταύρου το οποίο είχε συλλεγεί πριν από την 1η Ιουλίου 1994, ημερομηνία θέσεως σε ισχύ της οδηγίας 93/60.

19. Με απόφαση της 10ης Ιουνίου 1996, η πιο πάνω εθνική υπηρεσία αρνήθηκε να χορηγήσει στην KVS το πιστοποιητικό που ζητήθηκε. Κατά την αιτιολογία που παρατέθηκε, ο «If de Focant» δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις που έθετε το όπως ίσχυε τότε παράρτημα Β της οδηγίας 88/407, και τούτο διότι ο «If de Focant» είχε γεννηθεί και είχε μείνει σε αγέλη υγειονομικού καθεστώτος υποδεέστερου από αυτό της «επίσημα απαλλαγμένης από βρουκέλλωση».

20. Κατά της αποφάσεως αυτής η KVS υπέβαλε στο ολλανδικό Υπουργείο Γεωργίας διοικητική ένσταση, η οποία όμως απορρίφθηκε. Η KVS προσέβαλε την απόφαση αυτή ενώπιον του College van Beroep voor het Bedrijfsleven.

Κατά τη διαδικασία, η KVS υποστήριξε μεταξύ άλλων ότι η άρνηση του ολλανδικού Υπουργείου Γεωργίας να χορηγήσει το πιστοποιητικό για την εξαγωγή του σπέρματος οφείλεται καθ' ολοκληρίαν στο γεγονός ότι το υπουργείο εφάρμοσε εσφαλμένως την τότε ισχύουσα ρύθμιση και ακριβέστερα τις διατάξεις του παραρτήματος Β, κεφάλαιο Ι, σημείο 1, στοιχείο β', της οδηγίας 88/407,

όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 93/60. Κατά την προσφεύγουσα της κύριας δίκης, το σπέρμα του «If de Focant» υπόκειται μόνο στη ρύθμιση που ίσχυε κατά τον χρόνο παραγωγής του και επομένως διέπεται από τις προϋποθέσεις της πιο πάνω διατάξεως της οδηγίας 88/407 όπως είχε αρχικώς· και τούτο, καθόσον οι τροποποιήσεις που έγιναν το 1993, με τις οποίες τέθηκαν αυστηρότερες προϋποθέσεις για την εισαγωγή ταύρων στα κέντρα συλλογής σπέρματος, δεν μπορούν να εφαρμοστούν επί σπέρματος που συνελέγη πριν από τη θέση τους σε ισχύ.

21. Εκτιμώντας ότι η λύση της διαφοράς εξαρτάται από την ερμηνεία και από το κύρος των οδηγιών που προαναφέρθηκαν, το College van Beroep voor het Bedrijfsleven ανέστειλε τη διαδικασία για να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα ερωτήματα:

«1) Πρέπει το άρθρο 3, αρχή και στοιχείο β', της οδηγίας 88/407/ΕΟΚ να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι το σπέρμα του ταύρου, ο οποίος προ της εκδόσεως της τροποποιητικής οδηγίας 93/60/ΕΟΚ είχε εισαχθεί σε εγκεκριμένο κέντρο συλλογής σπέρματος καθότι πληρούσε τις τότε ισχύουσες προϋποθέσεις για την εισαγωγή σε τέτοιο κέντρο, δεν πληροί (πλέον) την προϋπόθεση του άρθρου 3, στοιχείο β', της οδηγίας, αν το εν λόγω ζώο, κατά τον χρόνο κατά τον οποίο ζητείται πιστοποιητικό για το σπέρμα, δεν πληροί την τροποποιηθείσα προϋπόθεση για την εισαγωγή σε κέντρο συλλογής σπέρματος, όπως τάσσεται από το παράρτημα Β, κεφάλαιο Ι, σημείο 1, στοιχείο β', της οδηγίας 88/407/ΕΟΚ;

Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο ερώτημα 1:

2) Πρέπει η μεταβατική ρύθμιση που περιέχεται στο άρθρο 20 της οδηγίας 88/407/ΕΟΚ να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι έχει κατ' αναλογία εφαρμογή επί του σπέρματος που συνελέγη και έτυχε επεξεργασίας πριν από την 1η Ιουλίου 1994;

Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο ερώτημα 1 και αρνητικής απαντήσεως στο ερώτημα 2:

3) Είναι η οδηγία 93/60/ΕΟΚ ανίσχυρη ως αντίθετη με γενικές αρχές του δικαίου, ιδίως δε την αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και την αρχή της αναλογικότητας, στο μέτρο που η οδηγία αυτή δεν περιέχει μεταβατική ρύθμιση για να αντιμετωπιστούν τα εμπόδια στο ενδοκοινοτικό εμπόριο του σπέρματος των ταύρων που, πριν εκδοθεί η εν λόγω οδηγία, είχαν ήδη εισαχθεί, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις, σε εγκεκριμένο κέντρο συλλογής σπέρματος;

Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο ερώτημα 1:

4) Με τη διάταξη του άρθρου 1, σημείο 8, της οδηγίας 93/60/ΕΟΚ, το κείμενο της δευτέρας περιόδου του κεφαλαίου I, σημείο 1, στοιχείο β', του παραρτήματος Β της οδηγίας 83/407/ΕΟΚ, κατά το οποίο: "Τα ζώα δεν μπορούν να έχουν μείνει προηγουμένως σε άλλες αγέλες, υποδεέστερου καθεστώτος όσον αφορά τον υγειονομικό χαρακτηρισμό τους", αντικαταστάθηκε με το κείμενο: "Δεν επιτρέπεται τα ζώα αυτά να έχουν παραμείνει προηγουμένως σε μία ή περισσότερες αγέλες υποδεέστερου καθεστώτος". Πρέπει η τροποποίηση αυτή να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι είναι αποκλειστικώς επεξηγηματική ή υπό την έννοια ότι αποτελεί ουσιαστική τροποποίηση των προϋποθέσεων που ισχύουν για την εισαγωγή βοοειδών σε εγκεκριμένο κέντρο συλλογής σπέρματος;»

Επί του τετάρτου προδικαστικού ερωτήματος

22. Θα πω εξ αρχής ότι, για την απάντηση στα ερωτήματα του εθνικού δικαστηρίου, θα ακολουθήσω σειρά που είναι εν μέρει διαφορετική από τη σειρά που παρατίθεται στη διάταξη περί παραπομπής.

23. Συγκεκριμένα, με το πρώτο ερώτημα το Δικαστήριο ερωτάται αν οι διατάξεις που πρέπει να εφαρμοστούν για να καθοριστεί αν το σπέρμα του «If de Focant» μπορεί να καταστεί αντικείμενο του ενδοκοινοτικού εμπορίου είναι οι διατάξεις που ίσχυαν κατά τη συλλογή του σπέρματος, δηλαδή το παράρτημα Β, κεφάλαιο 1, σημείο 1, στοιχείο β', της οδηγίας 88/407 όπως είχε αρχικώς, ή οι διατάξεις που ίσχυαν κατά τη διάθεση του εν λόγω προϊόντος στο εμπόριο, δηλαδή η ίδια διάταξη αλλά όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 93/60. Πάντως, από τον τρόπο που είναι διατυπωμένο το ερώτημα αυτό γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι στηρίζεται στην προϋπόθεση ότι με την οδηγία 93/60 έγινε ουσιαστική τροποποίηση της οδηγίας 88/407.

Όμως, το αν η τροποποίηση είναι ουσιαστική ή τυπική αποτελεί ειδικά το αντικείμενο του τετάρτου προδικαστικού ερωτήματος που υπέβαλε το εθνικό δικαστήριο. Κατά συνέπεια, νομίζω ότι είναι αναγκαίο να απαντήσω πρώτα σε αυτό το ερώτημα. Εξάλλου, θα ήθελα να προσθέσω ότι η απάντηση στο ερώτημα αυτό μπορεί να είναι καθοριστική για την παρούσα υπόθεση. Συγκεκριμένα, αν πρέπει να συναχθεί ότι η οδηγία 93/60 δεν εισήγαγε ουσιαστική καινοτομία σε σχέση με το κείμενο που ίσχυε προηγουμένως, αλλ' απλώς διευκρίνισε το περιεχόμενό του, τότε τα λοιπά ερωτήματα θα παύσουν να έχουν σημασία. Επομένως, για όλους αυτούς τους λόγους θα σταθώ πρώτα στο τέταρτο ερώτημα.

24. Με το ερώτημα αυτό, το αιτούν δικαστήριο ερωτά το Δικαστήριο αν η οδηγία 93/60, αντικαθιστώντας τη φράση «τα ζώα δεν μπορούν να έχουν μείνει προηγουμένως σε άλλες αγέλες, υποδεέστερου καθεστώτος», που περιέχεται στο παράρτημα Β, κεφάλαιο I, σημείο 1, στοιχείο β', της οδηγίας 88/407, με τη φράση: «δεν επιτρέπεται τα ζώα αυτά να έχουν παραμείνει προηγουμένως σε μία ή περισσότερες αγέλες υποδεέστερου καθεστώτος», προέβη σε ουσιαστική

τροποποίηση των προϋποθέσεων εισαγωγής ταύρου σε κέντρο συλλογής σπέρματος ή απλώς προσδιόρισε και διευκρίνισε το περιεχόμενο της ήδη ισχύουσας διατάξεως.

25. Θα ήθελα πρώτα να πω ότι δεν αμφισβητείται το γεγονός ότι η οδηγία 93/60, όταν μιλάει για «μία ή περισσότερες αγέλες», πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι ο ταύρος, για να μπορέσει να εισαχθεί σε κέντρο συλλογής σπέρματος, πρέπει ουδέποτε να έχει μείνει σε οποιαδήποτε αγέλη υποδεέστερου υγειονομικού καθεστώτος από το καθεστώς της «επίσημα απαλλαγμένης από βρουκέλλωση». Κατά συνέπεια, η απαγόρευση αυτή αφορά τόσο την αγέλη από την οποία ο ταύρος προέρχεται όταν εισάγεται σε κέντρο συλλογής σπέρματος όσο και τις άλλες αγέλες στις οποίες ενδεχομένως είχε μείνει. Όσον αφορά την πρώτη περίπτωση, η απαγόρευση συνεπάγεται όχι μόνον ότι η αγέλη πρέπει να έχει το καθεστώς της «επίσημα απαλλαγμένης από βρουκέλλωση» κατά τον χρόνο της μεταφοράς του ταύρου στο κέντρο συλλογής σπέρματος, αλλά και ότι η αγέλη αυτή δεν πρέπει να είχε προηγουμένως υποδεέστερο καθεστώς, και τούτο για όλη την περίοδο που ο ταύρος είχε μείνει σ' αυτήν.

26. Κατόπιν αυτού, η απάντηση στο εθνικό δικαστήριο εξαρτάται από την ερμηνεία της φράσεως που περιέχεται στο αρχικό κείμενο του παραρτήματος Β της οδηγίας 88/407. Ειδικότερα, πρέπει να καθοριστεί τί νοείται με την έκφραση «άλλες αγέλες» και αν η έκφραση αυτή έχει το ίδιο περιεχόμενο με την έκφραση «μία ή περισσότερες αγέλες» που περιλαμβάνεται στην τροποποιημένη διάταξη.

27. Η KVS και η Ολλανδική Κυβέρνηση υποστηρίζουν ότι οι δύο εκφράσεις δεν σημαίνουν το ίδιο πράγμα. Ακριβέστερα, κατά την Ολλανδική Κυβέρνηση, η έκφραση «άλλες αγέλες» πρέπει να νοηθεί υπό την έννοια ότι διακρίνει μεταξύ της αγέλης από την οποία προέρχεται ο ταύρος πριν από την εισαγωγή του στο κέντρο συλλογής σπέρματος και των τυχόν άλλων αγελών στις οποίες το ζώο είχε μείνει προηγουμένως. Κατά την κυβέρνηση αυτή, τούτο συνεπάγεται ότι η απαγόρευση εισαγωγής στα κέντρα συλλογής σπέρματος των ταύρων που έχουν μείνει σε αγέλες υποδεέστερου υγειονομικού καθεστώτος αφορά μόνον τις δεύτερες αγέλες και όχι την πρώτη. Συνεπώς, η τελευταία αγέλη στην οποία ανήκε ο ταύρος πρέπει να πληροί τις προϋποθέσεις μόνον του στοιχείου β', περιπτώσεις i και ii, του παραρτήματος Β. Με άλλα λόγια, η αγέλη αυτή υπόκειται μόνο στην προϋπόθεση να έχει το καθεστώς της «επίσημα απαλλαγμένης από βρουκέλλωση» κατά το χρονικό σημείο που ο ταύρος εισάγεται στο κέντρο συλλογής σπέρματος, ενώ δεν έχουν σημασία τα άλλα υγειονομικά καθεστώτα που ενδεχομένως η αγέλη είχε προηγουμένως.

28. Αντιστρόφως, η Επιτροπή, το Συμβούλιο και η Γαλλική Κυβέρνηση θεωρούν ότι στην έκφραση «άλλες αγέλες» πρέπει να δοθεί ευρύτερο περιεχόμενο, που ταυτίζεται με το περιεχόμενο της εκφράσεως «μία ή περισσότερες αγέλες». Συγκεκριμένα, κατά την άποψή τους, για να επιτευχθεί ο στόχος της προστασίας της δημόσιας υγείας, είναι αναγκαίο η απαγόρευση που περιέχει η τελευταία περίοδος της σχετικής διατάξεως να καταλαμβάνει αδιακρίτως όλες τις αγέλες στις οποίες έχει μείνει ο ταύρος.

29. Θεωρώ ότι η τελευταία άποψη είναι αυτή που πρέπει να γίνει δεκτή. Δεν χωρεί συζήτηση ως προς το ότι, όταν η γραμματική

διατύπωση της διατάξεως επιδέχεται διάφορες ερμηνείες, η επιλογή μεταξύ αυτών πρέπει να γίνεται λαμβανομένων υπόψη του πλαισίου στο οποίο εντάσσεται η διάταξη αυτή και «των στόχων που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος» [6]. Πράγματι, η νομολογία ευνοεί την ερμηνεία που έχει τη μεγαλύτερη συνοχή με τον σκοπό της σχετικής διατάξεως [7].

30. Αυτά είναι τα κριτήρια που εν προκειμένω πρέπει να τηρηθούν για να ερμηνευθεί η διάταξη του παραρτήματος Β, κεφάλαιο 1, σημείο 1, στοιχείο β', της οδηγίας 88/407. Η ερμηνεία που βάσει των κριτηρίων αυτών πρέπει να γίνει δεκτή είναι η ευρύτερη ερμηνεία που προτείνουν η Επιτροπή και η Γαλλική Κυβέρνηση.

31. Εν προκειμένω, πρέπει να θεωρηθεί ότι, όπως προκύπτει από την τέταρτη αιτιολογική της σκέψη, ένας από τους σκοπούς της οδηγίας 88/407 είναι να αποτραπεί το ενδεχόμενο η συλλογή, η επεξεργασία και το ενδοκοινοτικό εμπόριο σπέρματος βοοειδών να δημιουργήσουν κινδύνους σχετικά με τη διάδοση νόσων των ζώων [8].

32. Όσον αφορά ειδικά τη βρουκέλλωση, ο σκοπός αυτός έχει ιδιαίτερη σημασία. Όπως η Επιτροπή και το Συμβούλιο τονίζουν με τις παρατηρήσεις τους, η ασθένεια αυτή είναι ιδιαιτέρως σοβαρή και μολυσματική. Επιπλέον, μπορεί να δημιουργήσει σοβαρούς κινδύνους για τη δημόσια υγεία, καθόσον μπορεί να μεταδοθεί στον άνθρωπο τόσο με άμεση επαφή όσο και με την κατανάλωση γάλακτος ή παραγώγων προϊόντων.

33. Πρέπει να προστεθεί ότι στον τομέα αυτόν συνάγεται ότι η προστασία της δημόσιας υγείας είναι ιδιαιτέρως περίπλοκη. Από ιατρική πραγματογνωμοσύνη που παρατίθεται στη διάταξη περί παραπομπής προκύπτει ότι δεν υφίστανται ασφαλείς μέθοδοι για να νικηθεί οριστικώς η βρουκέλλωση που προσβάλλει μια αγέλη. Υπάρχουν περιπτώσεις στη Γερμανία όπου, παρά το ότι ελήφθησαν όλα τα δυνατά μέτρα, όπως η εκκένωση του βουστασίου, η απολύμανση και η επανεισαγωγή υγιούς αγέλης, η ασθένεια επανεμφανίστηκε μετά 16 μήνες. Εξάλλου, όπως το Συμβούλιο υπογραμμίζει με τις παρατηρήσεις του, στο τωρινό στάδιο των επιστημονικών γνώσεων ουδεμία βακτηριολογική εξέταση καθιστά δυνατό να αποκλειστεί με βεβαιότητα το ενδεχόμενο υπάρξεως βακτηριδίων βρουκέλλας στο σπέρμα των ταύρων.

34. Ενόψει των στόχων της οδηγίας, είναι φανερό ότι η ερμηνεία της εκφράσεως «άλλες αγέλες» δεν μπορεί να περιοριστεί σε αγέλες άλλες από την αγέλη στην οποία ανήκει ο ταύρος, καθόσον ο κίνδυνος διαδόσεως της ασθένειας τον οποίο λαμβάνει υπόψη η οδηγία είναι εκείνος που απορρέει από το γεγονός ότι ένας ταύρος έχει μείνει κατά συγκεκριμένο χρονικό διάστημα σε αγέλη υποδεέστερου υγειονομικού καθεστώτος από το καθεστώς της «επίσημα απαλλαγ-

6 — Απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 1983, 292/82, Merck (Συλλογή 1983, σ. 3781, σκέψη 12). Βλ., επιπλέον, τις αποφάσεις της 22ας Σεπτεμβρίου 1988, 187/87, Ομόσπονδο κράτος του Σάαρ κ.λπ. (Συλλογή 1988, σ. 5013, σκέψη 19), και της 15ης Μαΐου 1997, C-355/95 P, TWD κατά Επιτροπής (Συλλογή 1997, σ. I-2549, σκέψη 21).

7 — Ειδικότερα, βλ. πάλι την προαναφερθείσα απόφαση Merck, σκέψη 12. Βλ., επιπλέον, τις αποφάσεις της 6ης Οκτωβρίου 1970, 9/70, Grad (Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 467, σκέψεις 12 και 13)· της 21ης Οκτωβρίου 1970, 23/70, Haselhorst (Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 511, σκέψεις 13 και 14)· 20/70, Transports Lesage (Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 497, σκέψεις 13 και 14), και της 28ης Φεβρουαρίου 1980, 67/79, Fellinger (Συλλογή τόμος 1980/Ι, σ. 275, σκέψεις 6 και 7).

8 — Βλ., συναφώς, το σημείο 4 των προτάσεών μου.

μένης από βρουκέλλωση» και καθόσον ο κίνδυνος αυτός είναι ο ίδιος ανεξαρτήτως του αν συνδέεται με την παρουσία του ταύρου σε αγέλη άλλη από την αγέλη στην οποία ανήκει τώρα ή συνδέεται με την παρουσία του ταύρου στην ίδια αγέλη αλλά κατά τη διάρκεια προηγούμενης περιόδου. Επομένως, ερμηνεία που θα ελάμβανε υπόψη μόνον το πρώτο είδος κινδύνου μεταδόσεως, αλλά όχι και το δεύτερο, θα περιόριζε αυτά ταύτα τα αποτελέσματα της οδηγίας με το να εμποδίζει, ή τουλάχιστον με το να δυσχεραίνει, την επίτευξη του στόχου της.

35. Κατά συνέπεια, θεωρώ ότι η έκφραση «άλλες αγέλες» που περιέχει το παράρτημα Β, κεφάλαιο 1, σημείο 1, στοιχείο β', της οδηγίας 88/407 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι καλύπτει όλες τις αγέλες στις οποίες ο ταύρος είχε μείνει πριν από την εισαγωγή του στο κέντρο συλλογής σπέρματος. Επομένως, το άρθρο 1, σημείο 8, της οδηγίας 93/60, το οποίο διατυπώνει μια έννοια που υφίστατο στην προηγούμενη ρύθμιση, στην πραγματικότητα δεν επέφερε καμία ουσιαστική αλλαγή στη ρύθμιση που καθορίζει τις προϋποθέσεις εισαγωγής βοοειδών στα κέντρα συλλογής σπέρματος.

36. Αξίζει τον κόπο να προσθέσω ότι περαιτέρω στήριγμα για το συμπέρασμα στο οποίο μόλις κατέληξα βρίσκεται στην τέταρτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 93/60. Εκεί μπορεί να αναγνωσθεί ότι μεταξύ των λόγων που κατέστησαν αναγκαία την τροποποίηση του αρχικού κειμένου της οδηγίας συγκαταλέγεται η ανάγκη να γίνουν διασαφηνίσεις σχετικά με ορισμένα θέματα της ισχύουσας ρυθμίσεως. Το ότι οι διασαφηνίσεις αυτές αφορούν ειδικά τις διατάξεις περί βρουκελλώσεως καθίσταται σαφές από τις προπαρασκευαστικές εργασίες της οδηγίας. Συγκεκριμένα, από τις εργασίες αυτές προκύπτει ότι ένας από τους κύριους λόγους για τους οποίους η Επιτροπή θεώρησε σκόπιμη την τροποποίηση της οδηγίας ήταν ακριβώς η ανάγκη να διευκρινιστεί, όσον αφορά τη βρουκέλλωση, η κατάσταση σχετικά με το καθεστώς του ταύρου κατά την εισαγωγή του σε κέντρο συλλογής σπέρματος [9].

37. Τελικά, θεωρώ ότι στο τέταρτο ερώτημα του εθνικού δικαστηρίου πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η τροποποίηση που έγινε το 1993 στο κείμενο του παραρτήματος Β, κεφάλαιο 1, σημείο 1, στοιχείο β', της οδηγίας 88/407 αποτελεί απλώς διευκρίνιση του αρχικού κειμένου της οδηγίας.

38. Στην περίπτωση που το Δικαστήριο δεχθεί τη λύση που προτείνω, θα είναι περιττό να αποφανθεί επί των άλλων ερωτημάτων του αιτούντος δικαστηρίου. Συγκεκριμένα, αν θεωρηθεί ότι και το αρχικό κείμενο της οδηγίας 88/407 προέβλεπε ότι ένα βοοειδές, για να μπορέσει να εισαχθεί σε κέντρο συλλογής σπέρματος, έπρεπε ουδέποτε να έχει μείνει σε οποιαδήποτε αγέλη υποδεέστερου υγειονομικού καθεστώτος από το καθεστώς της «επίσημα απαλλαγμένης από βρουκέλλωση», τότε θα πρέπει να συναχθεί ότι ο «If de Focant» δεν εισήχθη νομίμως στο ολλανδικό κέντρο συλλογής σπέρματος,

9 — Βλ. το έγγραφο της Επιτροπής COM(92) 462 τελικό της 12ης Νοεμβρίου 1992.

οπότε το σπέρμα του δεν μπορεί να καταστεί αντικείμενο του ενδοκοινοτικού εμπορίου.

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

39. Αν, αντιθέτως, το Δικαστήριο καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η οδηγία 93/60 καινοτόμησε σε σχέση με την προϊσχύουσα ρύθμιση τάσσοντας αυστηρότερες προϋποθέσεις εισαγωγής στα κέντρα συλλογής σπέρματος, τα λοιπά προδικαστικά ερωτήματα θα αποκτήσουν σημασία για τη λύση της διαφοράς της κύριας δίκης. Για τον λόγο αυτόν, θεωρώ σκόπιμο να απαντήσω και στα άλλα τρία ερωτήματα του αιτούντος δικαστηρίου.

40. Όπως είχα την ευκαιρία να πω προηγουμένως [10], με το πρώτο από αυτά ερωτάται αν το σπέρμα ταύρου ο οποίος νομίμως εισήχθη σε κέντρο συλλογής σπέρματος — καθότι πληρούσε τις προϋποθέσεις της κοινοτικής ρυθμίσεως που ίσχυε κατά την εισαγωγή του στο κέντρο αυτό — μπορεί να θεωρηθεί μη εμπορεύσιμο στην Κοινότητα λόγω του ότι, όταν ζητήθηκε πιστοποιητικό εξαγωγής, το σπέρμα αυτό δεν πληρούσε πλέον τις πιο πάνω προϋποθέσεις, καθόσον αυτές είχαν εν τω μεταξύ αλλάξει. Με άλλα λόγια, ερωτάται αν, στην περίπτωση που κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ της παραγωγής του σπέρματος και της θέσεώς του στο εμπόριο γίνει ουσιαστική τροποποίηση της ρυθμίσεως περί εισαγωγής ταύρων σε κέντρα συλλογής σπέρματος, η χορήγηση πιστοποιητικού εξαγωγής διέπεται από τις προϋποθέσεις της ρυθμίσεως που ίσχυε όταν πραγματοποιήθηκε η εισαγωγή στο κέντρο ή της ρυθμίσεως που ίσχυε όταν ζητήθηκε το πιστοποιητικό.

41. Κατά το Συμβούλιο και την Επιτροπή, το υπό εξέταση ζήτημα πρέπει να επιλυθεί υπό το πρίσμα της αρχής της μη αναδρομικότητας των κοινοτικών πράξεων. Εν προκειμένω, τα δύο θεσμικά όργανα επικαλούνται την απόφαση Salumi κ.λπ. [11], κατά την οποία, «ενώ οι διαδικαστικοί κανόνες θεωρούνται [...] ως εφαρμοζόμενοι επί όλων των διαφορών που εκκρεμούν κατά το χρονικό σημείο που οι εν λόγω κανόνες τίθενται εν ισχύι, δεν συμβαίνει το ίδιο με τους ουσιαστικούς κανόνες». Και τούτο, καθόσον, «οι τελευταίοι ερμηνεύονται συνήθως ως μη αφορώντες διαμορφωθείσες προ της ενάρξεως της ισχύος τους καταστάσεις, παρά μόνον εφόσον από την διατύπωσή τους, τον επιδιωκόμενο σκοπό ή την οικονομία τους προκύπτει σαφώς ότι πρέπει να τους προσδοθεί ένα τέτοιο αποτέλεσμα» και καθόσον «η αρχή της ασφαλείας των εννόμων καταστάσεων αντιτίθεται στο να καθορίζεται η αφετηρία της χρονικής ισχύος μιας κοινοτικής πράξεως σε προγενέστερη της δημοσιεύσεώς της ημερομηνία». Κατά το Δικαστήριο, «δεν δύναται να συμβαίνει άλλως παρά σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όταν το απαιτεί ο επιδιωκόμενος σκοπός και δεν θίγεται η θεμιτή εμπιστοσύνη των ενδιαφερομένων» [12]. Επικαλούμενα τη νομολογία αυτή, τα δύο θεσμικά όργανα υποστηρίζουν ότι ούτε από το κείμενο ούτε από τους στόχους της οδηγίας 93/60 μπορεί να συναχθεί πρόθεση του νομοθέτη να δώσει αναδρομική ισχύ στις τροποποιήσεις των διατάξεων περί των προϋποθέσεων εισαγωγής ταύρων σε κέντρα συλλογής σπέρματος. Κατά συνέπεια, θεωρούν ότι η εν

10 — Στο σημείο 23 των προτάσεών μου.

11 — Απόφαση της 12ης Νοεμβρίου 1981, 212/80 έως 217/80 (Συλλογή 1981, σ. 2735).

12 — Προαναφερθείσα απόφαση Salumi κ.λπ., σκέψεις 9 και 10.

λόγω οδηγία δεν έχει εφαρμογή επί του σπέρματος που συνελέγη πριν από τη θέση της σε ισχύ. Επομένως, συνάγουν ότι, εν προκειμένω, η ρύθμιση που έχει εφαρμογή για τη χορήγηση πιστοποιητικού εξαγωγής είναι εκείνη που ίσχυε κατά την εισαγωγή του «If de Focant» στο κέντρο συλλογής σπέρματος, δηλαδή η οδηγία 88/407 όπως είχε αρχικώς.

42. Δεν μπορώ να συμμεριστώ την άποψη αυτή. Συγκεκριμένα, το ζήτημα που τίθεται από το εθνικό δικαστήριο, μολονότι αφορά το πρόβλημα του καθορισμού του πεδίου εφαρμογής της εν λόγω ρυθμίσεως, δεν πρέπει να επιλυθεί βάσει του αν υπάρχει δυνατότητα να αναγνωριστεί αναδρομική ισχύς στο νέο καθεστώς, αλλά βάσει της διατυπωμένης από το Δικαστήριο αρχής ότι «οι νόμοι που τροποποιούν νομοθετική διάταξη εφαρμόζονται, πλην εξαιρέσεως, στα μελλοντικά αποτελέσματα των καταστάσεων που γεννήθηκαν υπό το κράτος του παλαιότερου νόμου» [13].

43. Η αρχή αυτή πρέπει να ερμηνεύεται με γνώμονα την ειδικότητα της υπό εξέταση περιπτώσεως, όπου λαμβάνεται υπόψη η εφαρμογή ενός κανόνα σε μια κατάσταση που βρίσκεται σε εξέλιξη [14]. Στις περιπτώσεις αυτές το ζήτημα είναι να καθοριστεί αν και μέχρι ποίου σημείου πρέπει να εφαρμοστεί ο νέος κανόνας. Κατά την παρατεθείσα νομολογία του Δικαστηρίου, η κατάσταση αυτή πρέπει να διακρίνεται από την πραγματική και κατά κυριολεξία αναδρομικότητα. Συγκεκριμένα, ενώ η τελευταία συνεπάγεται ότι ένας κανόνας μπορεί να φθάσει στο σημείο να επηρεάσει καταστάσεις που έχουν ήδη δημιουργηθεί πριν από τη θέσπισή του, η εφαρμογή ενός κανόνα σε καταστάσεις που βρίσκονται σε εξέλιξη είναι μια διαφορετική περίπτωση στην οποία μια κατάσταση, μολονότι ήδη βρισκόταν σε εξέλιξη κατά τη θέση σε ισχύ της νέας διατάξεως, δεν έχει ακόμα παραγάγει τα αποτελέσματα που η διάταξη αυτή θέλει να ρυθμίσει και που, ως εκ τούτου, καθιστούν αναγκαία και χρήσιμη την εφαρμογή της.

44. Το Δικαστήριο κατέληξε στα συμπεράσματα αυτά στην απόφαση Butterfly Music [15]. Στην υπόθεση εκείνη, επίμαχο ζήτημα ήταν η ερμηνεία της οδηγίας 93/98/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 29ης Οκτωβρίου 1993, περί εναρμονίσεως της διάρκειας προστασίας του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας και ορισμένων συγγενικών δικαιωμάτων [16]. Στην Ιταλία, η μεταφορά της οδηγίας αυτής είχε ως αποτέλεσμα να αυξηθεί η περίοδος προστασίας των δικαιωμάτων των καλλιτεχνών και των ερμηνευτών από 30 σε 50 χρόνια, δημιουργώντας, σε ορισμένες περιπτώσεις, καταστάσεις όπου ηχογραφήσεις, που υπό το κράτος της προηγούμενης ρυθμίσεως είχαν καταστεί «κοινό κτήμα», βρέθηκαν πάλι να προστατεύονται συνεπεία της θέσεως σε ισχύ της νέας ρυθμίσεως. Ερμηνεύοντας την οδηγία αυτή, το Δικαστήριο έκρινε ότι, «εφόσον η αναβίωση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων δεν έχει επίπτωση επί των πράξεων εκμεταλλεύσεως

13 — Απόφαση της 14ης Απριλίου 1970, 68/69, Brock (Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 293, σκέψη 7). Βλ., επίσης, τις αποφάσεις της 5ης Δεκεμβρίου 1973, 143/73, Sopad (Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 809, σκέψη 8)· της 15ης Φεβρουαρίου 1978, 96/77, Bauche και Delquignies (Συλλογή τόμος 1978, σ. 165, σκέψη 48)· της 25ης Οκτωβρίου 1978, 125/77, Koninklijke Scholten-Honig και de Verenigde Zetmeelbedrijven «De Bijenkorf» (Συλλογή τόμος 1978, σ. 625, σκέψη 37)· της 5ης Φεβρουαρίου 1981, 40/79, P. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1981, σ. 361, σκέψη 12), και της 20ής Σεπτεμβρίου 1988, 203/86, Ισπανία κατά Συμβουλίου (Συλλογή 1988, σ. 4563, σκέψη 19).

14 — Βλ., συναφώς, τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Γ. Κοσμά της 19ης Ιανουαρίου 1999 στην υπόθεση C-321/97, Andersson (απόφαση της 15ης Ιουνίου 1999, Συλλογή 1999, σ. I-3551), καθώς και τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Κ. Roemer της 6ης Ιουνίου 1973 στην υπόθεση 1/73, Westzucker (απόφαση της 4ης Ιουλίου 1973, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 597).

15 — Απόφαση της 29ης Ιουνίου 1999, C-60/98 (Συλλογή 1999, σ. I-3939).

16 — ΕΕ L 290, σ. 9.

οι οποίες έχουν συντελεστεί από τρίτον πριν από την ημερομηνία εκδόσεως της οδηγίας, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι η αναβίωση αυτή έχει αναδρομικό αποτέλεσμα. Η εφαρμογή της στα μελλοντικά αποτελέσματα καταστάσεων οι οποίες δεν έχουν παγιωθεί οριστικά σημαίνει, αντιθέτως, ότι η οδηγία έχει επίπτωση επί των δικαιωμάτων του τρίτου να συνεχίσει την εκμετάλλευση ενός ηχητικού υποθέματος του οποίου τα κατασκευασθέντα ήδη αντίτυπα δεν έχουν ακόμη δοθεί προς εμπορία και διατεθεί στην αγορά κατά την εν λόγω ημερομηνία» [17].

45. Κατά συνέπεια, από όλες τις πιο πάνω σκέψεις προκύπτει ότι, όταν υπάρχει χρονική απόσταση μεταξύ του σημείου κατά το οποίο γεννάται μια συγκεκριμένη έννομη κατάσταση και του σημείου κατά το οποίο λαμβάνονται υπόψη τα αποτελέσματά της, πρέπει να έχουν άμεση εφαρμογή και οι τροποποιήσεις της σχετικής ρυθμίσεως που έγιναν μετά τη γένεση της περί ης πρόκειται καταστάσεως αλλά πριν από την ολοκληρωτική διαμόρφωσή της.

46. Η παρούσα υπόθεση ανήκει στην κατηγορία αυτή. Συγκεκριμένα, πρέπει να υπενθυμίσω ότι η οδηγία 88/407 εκδόθηκε ειδικά για να ρυθμιστεί το ενδοκοινοτικό εμπόριο κατεψυγμένου σπέρματος βοοειδών και σκοπεύει να αποφευχθεί η από το εμπόριο αυτό δημιουργία κινδύνων για τη δημόσια υγεία με τη διευκόλυνση της διαδόσεως νόσων των ζώων [18]. Προς τούτο, το άρθρο 3 ορίζει ότι η αποστολή σπέρματος από το ένα στο άλλο κράτος της Κοινότητας μπορεί να γίνει μόνον αν τα βοοειδή δότες έχουν υγειονομικό καθεστώς που είναι σύμφωνο με τις διατάξεις του παραρτήματος Β.

17 — Pqoamaueqheíra apóuarg Butterfly Music, σκέψη 24.

18 — Βλ. την τέταρτη αιτιολογική σκέψη.

47. Ούτως εχόντων των πραγμάτων, δεν νομίζω ότι χωρεί αμφιβολία ως προς το ότι η εισαγωγή των ζώων στα κέντρα συλλογής σπέρματος και η διάθεση του σπέρματος στο εμπόριο είναι δύο χρονικά σημεία μέσα στην ίδια κατάσταση μεταξύ των οποίων υπάρχει απόσταση που αντιστοιχεί στο διάστημα που το παραχθέν σπέρμα μένει αποθεματοποιημένο στο κέντρο. Συγκεκριμένα, το πρώτο από τα δύο αυτά χρονικά σημεία είναι απλούστατα μια προϋπόθεση για το δεύτερο, με το οποίο ολοκληρώνονται τα γεγονότα επί των οποίων έχει εφαρμογή η οδηγία.

48. Κατά συνέπεια, θεωρώ ότι, για τις σκέψεις που παρέθεσα πιο πάνω, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η ρύθμιση που καθορίζει το αν μπορεί να χορηγηθεί το πιστοποιητικό που είναι αναγκαίο για να τεθεί το σπέρμα του «If de Focant» στο ενδοκοινοτικό εμπόριο είναι η οδηγία 88/407 όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 93/60.

Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

49. Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα το εθνικό δικαστήριο ερωτά το Δικαστήριο αν η μεταβατική ρύθμιση που περιέχεται στην οδηγία 88/407, η οποία αποκλείει από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής το σπέρμα που παρήχθη πριν από την 1η Ιανουαρίου 1990, μπορεί να επεκταθεί κατ' αναλογία στην οδηγία 93/60, αποκλείοντας από την εφαρμογή των τροποποιήσεων που επέφερε η οδηγία 93/60 το σπέρμα που συνελέγη πριν από την 1η Ιανουαρίου 1994. Η ημερομηνία αυτή, θα υπενθυμίσω, είναι η ημερομηνία μέχρι την οποία τα κράτη έπρεπε να συμμορφωθούν προς την τελευταία οδηγία.

50. Στο ερώτημα αυτό πρέπει να δοθεί αρνητική απάντηση. Συγκεκριμένα, λείπουν εντελώς οι προϋποθέσεις για να γίνει μια κατ' αναλογία εφαρμογή όπως αυτή για την οποία κάνει λόγο το αιτούν δικαστήριο. Πρέπει να θεωρηθεί ότι η κατ' αναλογία εφαρμογή προϋποθέτει μια ανεπάρκεια νομοθετικής προβλέψεως και έχει ως σκοπό να θεραπεύσει την ανεπάρκεια αυτή με την εφαρμογή διατάξεων που αφορούν όμοιες περιπτώσεις. Κατά συνέπεια, προϋπόθεση της κατ' αναλογία εφαρμογής είναι η ύπαρξη κενού στο σύστημα.

Όμως, εν προκειμένω, δεν υπάρχει κανένα κενό που να μπορεί να γίνει αντιληπτό. Συγκεκριμένα, η έλλειψη στην οδηγία 93/60 μεταβατικών διατάξεων αντίστοιχων με τις περιεχόμενες στην οδηγία 88/407 αποτελεί επιλογή του νομοθέτη για να μπορέσει η νεότερη ρύθμιση να παραγάγει αμέσως τα αποτελέσματά της και, έτσι, για να εξασφαλιστεί αποτελεσματικότερη προστασία της δημόσιας υγείας.

Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

51. Τέλος, με το τρίτο ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ερωτά στην ουσία αν η έλλειψη μεταβατικών διατάξεων καθιστά ανίσχυρη την οδηγία 93/60 λόγω παραβιάσεως της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της αναλογικότητας.

52. Όσον αφορά τη φερόμενη παραβίαση της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, λαμβανομένων υπόψη των παρατηρήσεων που διατύπωσα προηγουμένως σχετικά με το πρώτο ερώτημα είναι αρκετό να υπενθυμίσω ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει κατ' επανάληψη ότι, «μολονότι η αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης εντάσσεται στις θεμελιώδεις αρχές της Κοινότητας, κατά πάγια νομολογία η αρχή αυτή δεν μπορεί να επεκταθεί τόσο ώστε να παρακωλύει, κατά τρόπο γενικό, την εφαρμογή των νέων ρυθμίσεων επί των μελλοντικών συνεπειών καταστάσεων που έχουν δημιουργηθεί υπό την προγενέστερη ρύθμιση» [19].

53. Τούτο πρέπει να νοηθεί υπό την έννοια ότι σε τέτοιες περιστάσεις δεν υφίσταται δικαιολογημένη εμπιστοσύνη που πρέπει να προστατευθεί, καθόσον η κατάσταση που διέπεται από τη ρύθμιση βρίσκεται ακόμα σε εξέλιξη, οπότε δεν έχουν ακόμα δημιουργηθεί υποκειμενικές καταστάσεις που αξίζουν προστασίας [20].

54. Εξάλλου, θα ήθελα να προσθέσω ότι σε ουδεμία περίπτωση δύναται να γίνει επίκληση δικαιολογημένων προσδοκιών της KVS όσον αφορά την εμπορία του σπέρματος του «If de Focant». Συγκεκριμένα, όπως ελέχθη προηγουμένως [21], ήδη κατά την εποχή που ο ταύρος εισήχθη στο κέντρο συλλογής σπέρματος είχε τεθεί το ζήτημα αν ο ταύρος αυτός πληροί όλες τις προϋποθέσεις της ισχύουσας ρυθμίσεως. Επομένως, όταν εισήγαγε τον ταύρο στις Κάτω Χώρες η KVS έπρεπε κατά το μάλλον ή ήττον να έχει επίγνωση του ότι το ζώο γεννήθηκε σε αγέλη

19 — Προαναφερθείσα απόφαση Butterfly Music, σκέψη 25. Βλ., επιπλέον, τις αποφάσεις της 14ης Ιανουαρίου 1987, 278/84, Γερμανία κατά Επιτροπής (Συλλογή 1987, σ. 1, σκέψη 36)· της 20ής Σεπτεμβρίου 1988, 203/86, Ισπανία κατά Συμβουλίου (Συλλογή 1988, σ. 4563, σκέψη 19), και της 22ας Φεβρουαρίου 1990, C-221/88, Busseni (Συλλογή 1990, σ. I-495, σκέψη 35).

20 — Βλ., με το αυτό πνεύμα, τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Capotorti της 24ης Ιανουαρίου 1978 στην προαναφερθείσα υπόθεση Bauche και Delquignies, σημείο 8 των προτάσεων.

21 — Βλ. τα σημεία 14 έως 17 των προτάσεών μου.

η οποία εξ απόψεως υγειονομικού καθεστώτος ήταν στα όρια της νομιμότητας, οπότε και η πιο μικρή τροποποίηση της ρυθμίσεως επί το αυστηρότερο ασφαλώς θα καθιστούσε πλέον μη εμπορεύσιμο το σπέρμα του.

55. Στη συνέχεια, όσον αφορά τη φερόμενη παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας, νομίζω ότι εν προκειμένω ιδιαίτερη σημασία έχει η απόφαση Ηνωμένο Βασίλειο κατά Επιτροπής [22]. Στην υπόθεση εκείνη, το Ηνωμένο Βασίλειο προσέφυγε στο Δικαστήριο ζητώντας την ακύρωση της αποφάσεως της Επιτροπής να απαγορεύσει, ως μεταβατικό μέτρο, τις εξαγωγές βοείου κρέατος και παραγώγων προϊόντων προελεύσεως Ηνωμένου Βασιλείου. Ο σκοπός ήταν να αντιμετωπιστεί η επιδημία της σπογγώδους εγκεφαλοπάθειας των βοοειδών (της αποκαλούμενης νόσου των «τρελών αγελάδων») που εντοπίστηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο το 1996. Στην απόφαση εκείνη, το Δικαστήριο έκρινε ότι «η αρχή της αναλογικότητας, η οποία αποτελεί μέρος των γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου, απαιτεί οι πράξεις των κοινοτικών οργάνων να μην υπερβαίνουν τα όρια του καταλλήλου και του αναγκαίου για την επίτευξη των σκοπών που νομίμως επιδιώκει η οικεία ρύθμιση, εξυπακουομένου ότι, οσάκις υφίσταται επιλογή μεταξύ περισσοτέρων καταλλήλων μέτρων, πρέπει να επιλέγεται το λιγότερο καταναγκαστικό και τα προξενούμενα μειονεκτήματα δεν πρέπει να είναι δυσανάλογα προς τους επιδιωκομένους σκοπούς». Είπε επίσης ότι, «όσον αφορά τον δικαστικό έλεγχο των ανωτέρω προϋποθέσεων, ο κοινοτικός νομοθέτης διαθέτει στον τομέα της κοινής γεωργικής πολιτικής διακριτική ευχέρεια αντίστοιχη προς τις πολιτικές ευθύνες που του αναθέτουν τα άρθρα 40 έως 43 της Συνθήκης [νυν, αντιστοίχως, άρθρο 33 ΕΚ και, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 34 ΕΚ]» και ότι, «κατά συνέπεια, η νομιμότητα μέτρου θεσπιζομένου στον τομέα αυτό μπορεί να επηρεαστεί μόνον όταν το μέτρο είναι προδήλως ακατάλληλο για την επίτευξη του επιδιωκομένου από το αρμόδιο όργανο σκοπού». Προσέθεσε επίσης ότι «κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως υφίστατο μεγάλη αβεβαιότητα ως προς τους κινδύνους που ενείχαν τα ζώντα ζώα, το βόειο κρέας ή τα παράγωγα προϊόντα» και ότι, «οσάκις υφίστανται αμφιβολίες ως προς τη συνδρομή ή τη σημασία κινδύνων για την υγεία των ατόμων, τα κοινοτικά όργανα μπορούν να λαμβάνουν μέτρα προστασίας, χωρίς να οφείλουν να αναμένουν να αποδειχθεί πλήρως το υπαρκτό και η σοβαρότητα των εν λόγω κινδύνων» [23].

56. Κατά την άποψή μου, η απόφαση που μόλις παρέθεσα δίνει ξεκάθαρη απάντηση στο ερώτημα που μας απασχολεί. Το πιο ενδιαφέρον στοιχείο που προκύπτει από την απόφαση αυτή είναι η αναγνώριση του ότι η επιστημονική αβεβαιότητα, σε συνδυασμό με την ύπαρξη σοβαρού κινδύνου για τη δημόσια υγεία, έχει καθοριστικό βάρος ως λόγος δικαιολογήσεως ριζικών μέτρων [24].

57. Επίκληση αυτού του λόγου δικαιολογήσεως μπορεί να γίνει και εν προκειμένω. Συγκεκριμένα, έχω ήδη υπενθυμίσει [25] ότι υφίσταται μεγάλη αβεβαιότητα σχετικά με

22 — Απόφαση της 5ης Μαΐου 1998, C-180/96 (Συλλογή 1998, σ. I-2265). Βλ., επίσης, την απόφαση της ίδιας ημέρας στην υπόθεση C-157/96, National Farmers' Union κ.λπ. (Συλλογή 1998, σ. I-2211).

23 — Προαναφερθείσα απόφαση Ηνωμένο Βασίλειο κατά Επιτροπής, σκέψεις 96 έως 99.

24 — Βλ. επίσης, με το αυτό πνεύμα, τη διάταξη του Πρωτοδικείου της 13ης Ιουλίου 1996, T-76/96 R, The National Farmers' Union κ.λπ. (Συλλογή 1996, σ. II-815, σκέψη 88), και την απόφαση του Πρωτοδικείου της 16ης Ιουλίου 1998, T-199/96, Bergaderm και Goupil κατά Επιτροπής (Συλλογή 1998, σ. II-2805, σκέψεις 64 έως 67).

25 — Βλ. το σημείο 33 των προτάσεών μου.

την καταπολέμηση της βρουκελλώσεως, ειδικά όσον αφορά τον τρόπο εντοπίσεως των προσβεβλημένων ζώων. Επομένως, λαμβανομένων υπόψη των κινδύνων που συνδέονται με την ενδεχόμενη μετάδοση της νόσου στον άνθρωπο, η επιλογή του νομοθέτη να μη δημιουργήσει μεταβατικό καθεστώς με την οδηγία 93/60, έτσι ώστε να έχουν αμέσως γενική εφαρμογή οι νέες αυστηρότερες προϋποθέσεις εισαγωγής των ταύρων στα κέντρα συλλογής σπέρματος, δεν μπορεί να θεωρηθεί δυσανάλογη με τον σκοπό προστασίας της δημόσιας υγείας τον οποίο έχουν οι τροποποιήσεις αυτές.

58. Επομένως, όσον αφορά το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, θεωρώ ότι η έλλειψη μεταβατικών μέτρων στην οδηγία 93/60 δεν καθιστά την οδηγία αυτή ανίσχυρη λόγω παραβιάσεως της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της αρχής της αναλογικότητας.

Συμπέρασμα

59. Ενόψει των ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα του College van Beroep voor het Bedrijfsleven την εξής απάντηση:

«1) Το άρθρο 1, σημείο 8, της οδηγίας 93/60/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 30ής Ιουνίου 1993, το οποίο αντικαθιστά το κείμενο της δεύτερης περιόδου του στοιχείου β' στο παράρτημα Β, κεφάλαιο 1, σημείο 1, της οδηγίας 88/407/ΕΟΚ, της 14ης Ιουνίου 1988, που όριζε: "Τα ζώα δεν μπορούν να έχουν μείνει προηγουμένως σε άλλες αγέλες, υποδεέστερου καθεστώτος" με το ακόλουθο κείμενο: "Δεν επιτρέπεται τα ζώα αυτά να έχουν παραμείνει προηγουμένως σε μία ή

περισσότερες αγέλες υποδεέστερου καθεστώτος", πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αφορά την κατά το παρελθόν παραμονή των ζώων σε όλες τις αγέλες, περιλαμβανομένης της τελευταίας αγέλης από την οποία προέρχονται.»

Στην περίπτωση που το Δικαστήριο δεχθεί την αντίθετη λύση, προτείνω να δώσει στο πρώτο, δεύτερο και τρίτο ερώτημα τις εξής απαντήσεις:

«2) Το άρθρο 3, αρχή και στοιχείο β', της οδηγίας 88/407 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι το σπέρμα ταύρου — ο οποίος πριν από την έκδοση της τροποποιητικής οδηγίας 93/60 είχε ήδη εισαχθεί σε εγκεκριμένο κέντρο συλλογής σπέρματος καθόσον πληρούσε τις τότε ισχύουσες προϋποθέσεις εισαγωγής σε τέτοιο κέντρο — δεν πληροί πλέον την προϋπόθεση του άρθρου 3, στοιχείο β', της οδηγίας όταν, κατά τον χρόνο που ζητείται πιστοποιητικό για το σπέρμα, το σχετικό ζώο δεν πληροί την τροποποιημένη προϋπόθεση την οποία το παράρτημα Β, κεφάλαιο 1, σημείο 1, στοιχείο β', της οδηγίας 88/407 θέτει για την εισαγωγή σε κέντρο συλλογής σπέρματος.

3) Η μεταβατική ρύθμιση που περιέχεται στο άρθρο 20 της οδηγίας 88/407 δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι έχει κατ' αναλογία εφαρμογή επί του σπέρματος που συνελέγη και έτυχε επεξεργασίας πριν από την 1η Ιουλίου 1994.

4) Η οδηγία 93/60 είναι ισχυρή καθόσον δεν είναι ασυμβίβαστη με γενικές αρχές του δικαίου και, ιδίως με την αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της αναλογικότητας.»